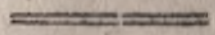

4. [Gärnerskijs, F. g. M. F. A.]

N. 281.

Gudra

Mahziſchana.

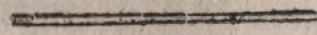

Wiſſeem

Saimneefeem un Mohderehm

par labbu,

ka winneem waijag zuſkas barroht, un eelſch
ſlimmibahm kohpt, un prahtigi dſeedinaht.

Zelgarâ eefpeests

no Jahna Wldrikka Steffenhagen, zeeniga Kurſemmes
Leelâ-Kunga Brahmatu-ſpeedeja 1791 Gaddâ.

Mihli Latweefchi!

Juhs gan sinneet, fà es dausreis ar
jums rakstõs farunnajeos, un wehl
sawâ wezzumâ jums par labbu darbo-
johs, juhsu laimu wehledams. Zik reis
es jums to fazzijis, fà tas Debbesu
Tehws gribb, fà juhs sawâ starpâ few
laimigas darritut. Tas pats mihlais
Tehws gribb, fà arridsan teem lohpeem,
tas jums peederr, labbi klahtohs, un
tapehz winsch tohs juhsu kohpschamai
pawehlejis. Wet daudf no jums fehè
daudsreis atschagarni darra, eefsch winnu
wesselahm deenahm tohs daschlahrt nes
schehligi

4
schehligi kuldami, un eeksch winnu ne-
wesselahm deenahm gan mas par teem
gahdadami. Tee lohpi winnu breefmi-
bu pazeetigi paness, un nopuschahs
flussam, kad juhs tohs bendejeet.

Gan zitti no jums mihto sawus loh-
pus, un winneem labprahst eeksch slim-
mibahm palihdsetu, bet fir buhs win-
neem labbu padohmu dabbuht.

Kad tas jums waijag lohti miht
buhst, kad labs un prahstigs zilweku-
Draugs rohnahs, kas jums rahda, ka
jums sawus wesselus lohpus kohpt un
barroht, un sawus newesselus lohpus
glahbt un teem palihdseht buhs.

Kad jums kahds lohps apslimst, kad
juhs wissur apfahrt ne weenu zilweku
usdsiht warreet, kam ihstas sinas buh-
tu, ir tahs wissinasakas lohpu slimmi-
bas dseedinahst.

Gan waijadsetu muischas Lohpu-
Mohdereem sinnahst, ka eeksch dascha-
dahm slimmibahm lohpeem palihdseht
warr.

9
warr. Bet tee Kungi pehz to ne waiza,
kautschu itgads dasch lohpu gabbals
winneem pohsta eet, un meerâ paleek,
kad tikkai Mohdere sawu renti nodohd,
un ne to parrada paleek.

Brihscham tohp jums Lohpu-Zehr-
pikis usteiks, un nu jums daschas juh-
dses ja brauz, un kad juhs winnu dab-
bujuschi un labbi matsajuschi, tomehr
retti palihds. Tahdus wiltineekus, kas
leekahs lohpu-ahrsti essoschi, gan wissur
atrohdeet, bet ar teem jums ne irr
palihdsehts.

Tas Sadohmatajs schahs Gramma-
tinna, tas zeenigs Daktera Kungs
J. J. M. W. A. Ezarnewski, kas jau
preeksch peezeem gaddeem juhsu behdigu
buhshanu wehra nehmis, tudal apneh-
mees, us to gahdahst, ka tahdu laumu-
mu, par to juhs tik mas behdajeet no-
wehrst buhs.

Wunsch irr ar leelu darboschanu
wissas tahs grammatas lassijis, to daschi
(ar

(ar slawu daudsmati) Kungi Wahdsem-
me no lohpu slimmibahm un ahrstesch-
nahm rakstijuschi. Wiasch irr saklau-
sinajis, kurreas slimmibas schè Kursem-
me starp lohpeem wairak rohnahs, un
wiasch pa ts pahrdohmajis un mehgina-
jis, us kahdu wihsi un ar kahdahm sah-
lehm drohschi palihdseht warr. !

Schahs sawas paschas un zittu
prattigu Kungu Sinna's gribb wiasch,
jums par labbu, likt rakstos eespeest.

Un kad winnam tas sinna's irr,
fà mans wahrds pee jums labba pee-
minna un gobda stahw, un juhs no man
ne warreet dohmaht, fà es jums kahdu
brekku grahmatu uswehleschu, tad
wiasch no man prassijis, schohs Preeksch-
wahrds rakstih, ar fo es jums scho
lohti waijadsigu grahmatinnu pawehleju.

Schi grahmatinna irr tikfai rauds-
schanai rakstita, fà ta jums patiks.
Wiasch schè wisspirmas no Zuhku slim-
mibahm, un fà tahm palihdseht buhs,
tapehz

tapehz rakstijis, fà wiasch dsirdejis, fà
dauds weetahm apfahrt, zuhtas slimst
un sprahgst.

Juhs atraddiseet pee tahm sahlehm,
fas schinni grahmatinna preekschrafsti-
tas irr, winnu wahziskus un latiniskus
wahrds slabt. Tas tapehz irr, fà
juhs eelsch Apteekehm tahs ihslas, un
sweschas sahes dabbutut, fo tee Sahlu-
pahrdeweji Patweeschu walloda ne proht,
nei doht warr.

Ja schi grahmatinna jums labbumu
dohd un patihk, tad gribb wiasch arri-
dsan no zittu lohpu waijadsibahm, pee
gohwim, sirgeem, aitahm, kasahm, un
arridsan pee sehtas-putneem, wistahm,
sohsehm un pihlehm, labbus padohmus
rakstih.

Us fo wallodas jaukumu eelsch fa
wiasch wehl jauneklis irr, jums ne wai-
jag raudsicht, kad tikfai tee padohmi lab-
bi irr, fo wiasch skaidri dewis. Pehz
winna preekschrafsteem, fas ar dauds
apgab-

apghdibu isdarrinati un fà tee wisslab-
baki ismehginati irr, peekohpeet sawas
Zuhkas, schohs jums tohti derrigus loh-
pus, tad juhs drihs tohs wisslabbakus
auglus no ta krahseet, fo es jums no
firds wehleju.

Rakstihes
Sonnakstes Basnizfanga Muishä:
Plauju mehnefi
tanni 1791 gaddä.

Tas wezzajs Mahjitajs
Stenderis.

No wisseem lohpeem, fo Deews jums par labbu
raddijis, un fo juhs juhfu kuhtris barrojeet,
irr tahs juhkas un aitas tee wisslabbaki. Ar fo
gribbenit juhs gehertees, tad jums aitas ne buhtu?
Ne labbu gallu juhs til dauds ehbeet, fà juhfu
gallu un spekti. Kad juhs nu no schein lohpeem
til dauds labbumu dabbujeet; tad jums jo wairak
wairag par juhfu lohpeem gahdaht, winnus labbi
barroht, un kad winni neweffelt irr, apghdigi ahr-
stihet. Juhfu wissleelaka baggatiba irr tee lohpi.
Kad juhfu lohpeem labbi klahjajs, jums arritsan
ne kas kaisch — Juhfu mahjitaji jums daudskahre
mahjijufchi: fà wiss, fo jums Deews pafaulé de-
wis, jums ne peederr, fà juhs wairak ne fà usraugi
esseet, un Deewam no wissahm leetahm, fo winsch
jums ustizzejis, atbildeschanu ja dohd.

Deews tohs lohpus raddijis, fà ir winni warr
prezatees, un schinni pafaulé lustigi buht, ehst,
dfer, arduffest. Kas nu weens labs kristigs zil-
wels irr, tas gahda par sawu lohpu dshiwibu, un
tas Deewam it labbi patihk; bet kas tahds nejauks
irr, un par saweem lohpeem ne gahda, woi win-
neem borribas irr, woi baddu jazeesch, to Deews
gan-fohdih.

Es gan sinnu, kà juhfu starpà dauds labbi zilweki irr, kam sawu lohpu wahjibas schehl irr, un gan sahles preefsch winnu flimmibahm bruhketu, kad winni tikkai sinnatu, kahdas sahles winni warr nemt, kahdas ne nemt. Tad jums wajag ar gudreem un prahrijeem zilweeem runnast, fo jums buhs darriht, bet juhfu wihs irr, no wezzahm bahbahm prassih, kà tohs flimmus lohpus ahrstih, buhs. Wet tahs daschdeen tahdas nehgas irr, kas grihb ar dirwi un trim sahleh, wifkas flimmibas isshloht, un jums dauds un daschlahre skahdigas sahles un padohmus mahza.

Es nu mihti Latweefchi grihb jums papreefsch labbus padohmus un sahles mahzih, kà juh sawas zuffas warreet labbi barroht un winnu wahjibas dfeedinast. Ne weens padohms schinni grahmattinnà irr, no ka es ne sinnatu, ka tas palihdsejis, kad tas pareisi bruhsehts tohp.

Kad juh, mihti semmneeki, schihs lappas par labbu usnemneet, tad es grihb jittureis preefsch wiffu lohpu flimmibahm jums labbus padohmus doht, un labbas sahles parahdiht.

Za juhka, kam refna un rupja galwa irr; un kas galwu nodubrusi kà staiga, kà juh to truhsti ne warreet redseht, kam garras refnas un plattas leelas aufis, un it masas spulgas azzis, leeli dferrokti, ihkas stipras preefschlahjas irr, un kà wilkdamees staiga, tahda irr labba juhka. Zuhkai irr 44 Sofbi.

Tam kullam fo juh sawloschyanai gribbeet turreht, wajag trihs gaddus wezzam un tik labbam buht

buht ka juh to warreet dabhuht. Tai juhkai wajag garfch wehders, garri pu pi, un patti rahmai un augloschyanai labba buht.

Zuhkai wajag puffedschu gaddu wezzai buht, jamaht ne laideet winnu ar kulli lohpa. Kad juh to darriheet, tad juh labbus finenus dabhuheet.

Kad tas kullis ischettus gaddus un ta juhka septinus gaddus wezzi tappuschl tad winni wairs ne gald. Tad kull ja ruhni un pehz barrojams.

Kad juhka us grubstahm lahjahm irr, tad fargoitees, to par smezzeri fisl. Es gan redsejis kà nejaulas lohpu-meitas to daudstreis darrihschas, tapehz kà winnas sim, kà tad juhkas pahmettahas, bet tas wiffstahsakajs Deems, kam tahs lohpu zeschanas ne patihl, scho nilnunu bes strahpes no pamettih.

Laideet kulli swehtku-mehnesi pee tahm juhkahm tad tahs lappu-mehnesi finenus dabhuhs, un tas tas wifflabbakajs laiks irr. Tadehl es jums to padohmu dohdu, to kull waffaras-laikà aisgaldà barroht un ne litte gonnòs isdih.

Kad jums pawaffaras-laikà fineni nahkabs, tas preefsch jums it labbi irr. Waffarà juhkahm barriba no flehts ne wajag. Kà kà tahs juhsumahtes audsinajahs, tad wajag jums tahs kà puff barrojamas juhkas turreht. Kad juh to ne darreet, tad juhka driht no leela badda sawas pahchas jaunus juhinas apriht warr.

Kad juhka audsinajahs; tad ne dohbeet winnai brahgas, tos winnai skahdi darr, un winna tapehz pahmettahas.

Kad

Kad juhs gribbeet, teem it jauneem fiweneem fo par labbu darriht; tad nemmeet pelnus, un apfijet tohs pahr pahrim, tad tahs uttes winnu ahdà ne warr eeperrinatees. Jums arridsan ne buhs zuhfahm fehrnu peenu doht, tas winnahm fshàde, bet ruhghufchu peenu, tas winnahm labbi buhs, un tas dohd winnahm to wifflabbaku gallu.

Teem fiweneem fo tu gribbi runiht list, wajag puff gadda wezzeem buht. Laideet tee fihweni feshas jeb astoneas neddelas fihsch, tad juhs winnus warreet no mahtes atschfirt, un kahdà aisgaldà diwi neddelas turreht, tad winni wairaf ne fihsch.

Tas labbakais laifs fiwenus ruhniht irr tas Sweetschu - un tas Mahrtina - mehnefs.

Ne turreet wairaf zuhkas, ne ka juhs warreet pareisi-barroht, jo tas, manni mihti leels grehts irr, lohpus turreht, un tohs list baddu zeest. Tas jums pascheem par labbu nahf, kad diwi treknas zuhkas weenà gaddà jums wairaf neff, ne ka trihs, kas tschetrus gaddus flikti barrohtas irr. Schauschallas pahr - eet kad daschà fehtà tahdas faruffufchas un mirruschas zuhkas ceraug.

Dohdeet rihtròs un wakkaròs zuhfahm somafgas, un eemaifeet pelnus un klijas flacht. Waffaras laikà esseet juhs eeraddufchi, zuhfahm kahpeftu lappas un sahles doht, bet jums tahs lappas ar kappainu ja fakappa, tas labbal barro, ne ka tahs weffelas lappas, kas pee zuhfu fillas tohp nomeftas.

Bes pilnigas dserfchanas zuhkas ne warr labbi gausfnaht, un kad winnahm dsehrens truhtst, tad drihs breefmigas wahjibas, apniknotas un lippigas fehgas zuhku starpà plefchahs. Tapeh; es jums

to

to padohmu us wehleju, zuhfahm farstà laikà dauds dsert doht.

Kad juhs wairaf runzinus, fo tee Wahjeefchi kartoppeles fauz, fehtut, jeb semmè dehsitut, tad ne ween jumis pascheem wairaf maifes buhtu, bet arridsan juhsu zuhfahm warreetut wairaf barribas doht.

Tas tahm zuffahm ne geld, kad juhs winnahm jeb newahritus runzinus jeb tahs runzinu lappas dohdeet, jo runzinu lappas neweffeligas irr.

Jums ne wajag zuhfahm ne tahdas leefas barribas doht, kas spektu ne dohd, ka tee rudfu un tweefchu pelnus, jeb tahs atschfirtas, un kad juhs tomehr winnas ar to barroject, tad jums wajag to ar klijahm jeb strohteteem milteem fajautt.

Seemas laikà wajag jums tahs zuhku barribas bruzzinaht, un zuhfahm to remdenu doht. Es faklu remdenu, ne farstu, no ka sprahst.

Zuhku - kuhfi wajag seemà weenumehr ar labbahm pakaisfahm istaisiht, un us to raudsiht, ka kuhfs filta buhtu. Tas labbakais laifs zuhkas barroht irr starp Mikfeleem un Seemas - Swehtkeem.

Es jums to padohmu dohdu, tahs zuhkas fo juhs gribbeet us barrofchanu list, tad waffarà labbal ne kà tahs zittas barrofees un jums peh; preefsch winnahm mafak barribas wajadsehs.

Wahjsemme es no gudrateem un prahtigeem samturreem esnu dserdejis kà winni peh; dauds mehginaschanahm atraddufchi irr, kà wahritu runzinu trihs dallas, un strohtetu meeschu weenu dalla, ta wifflabbaka zuhku - barriba irr.

Kad

Kad juhs nu gribbeet jaufu un fohfchu spekki dabbuht; tad dohdeet zuhfahm eeffch tahm trim pehdigahm neddelahm wairak ne kà fkröhtivus meefchus firmus jeb eefalu. Rudsfi ween wiffai dabrgi nahf un ne tik labbi barro, kad juhs ne kahdas sahles lihdf dohdeet. Kad juhs nekfrohretu labbibu, jeb firmus un meefchus dohdeet; tad iswahreet to.

Kad juhs ohfola fihles warreet dabbuht, un juhs zuhfahm labbu barribu gribbeet doht, tad nemmeet trihs jeb fchetrus puhrus no tahm fihlehm, bet papreefch rohfeet weenu bedri, kas prett deenas middus puffi stahm, un berreet schè eeffchà tahs fihles, tuhdal apflappinajeet winnas ar uhdeni eeffch kà juhs fchetrus faujas fahis eebehrufchi. Bedrè tahs fihles fakahrfees, un eeffch pahrahm deenahm winnas dihgst. Kad tee dihgli trihs ihsfchu platunà laugufchi, tad isnemmeet tahs fihles, un isahydeet winnas klohnì, un leezeet tahs fihles fufseht. Pehz trin deenahm warreet juhs tahm zuhfahm tahs fihles doht, bet wiffirims ne us weenreis par dauds, un ne dohdeet wairak par deenu, kà diwirefs. Pehz juhs warreet ildeenas trihsreis tahs fihles un daschkahet komafgas un drufzin labbibas klahè doht. Tahs fihles labbak barro kad tahs zuhfahs ne eebahstas tohp, bet walkà eet warr.

Ar firneem kas kaltetì irr, warreet juhs lettin tà, kà ar fihlehm darriht, un tee arridsan labbi barro.

Skrohreti firni un meefchi tee dohd labbu zuhfugalku.

Wiffalabbaki irr, teem barrokleem jeb zuhfahm, kas us barrofchanu listas irr, ildeenas peezi lihdf fefchi reis barribas doht.

Ne

Ne dohdeet zuhfahm tà aplam us weenreis par leeku no ta winnahm jehls wehders nahfahs, un dauds deenas ne ehb. Kad zuhfahm jehls wehders irr, tad dohdeet winnahm auras.

Jo wairak zuhtas pee barrofchanu breeft, jo wairak wajag ildeenas allafchin masak barribas doht. Pehdigas neddelas winnahm tikkai wehl trihsreis par deenu barribas wajjadsehs.

Juhs labbi darrifeet, kad juhs kaunuma sahles, fo Wahzeefchi (Eplesglas) un tee Apteekeri (Antimonium crudum) fauz, pehrzeet. To sahli jums wajag tai Apteki lile labbi fagrufst, un no ta illkrai zuhlat ikneddel diwirefs labbu naschagallu ehdoht. Schi sahle ardsiffina to karstu zuhfu affini.

Ne illkeet jaunas zuhtas us barrofchanu, bet kahdas kas dimi jeb fchetrus gaddus wezzas irr.

Weens labs fainneeks bes mannas peeminnefchanas gan to zuhfu - kuhri un to zuhfu - filli labbi rihri turrehs, jo wintch gan sinn, ka pee fchfihstibas, lohpeem tapat kà zilwekeem labbi klahjahs.

Zehfchu zuhtas ne ilgi dshwo, un tapehz ne tik dauds wahjibas, kà firgi, gohwis un aitas zeefch, tad tomehr tahs, kad tu tahm neweffelahm tuhbal ne pallihdft, driht fprahgt warr. Es jums nu gribbu tahs it labbakas sahles preefch zuhlu-wahjibahm mahjihf.

Ne

No tabs Sehrgas.

(Von der Seuche.)

La sehrga no ta nahk, ka ta zuhka dauds fliftaku barribu ehdufi, un ta sehrga ta rahdahs. Tai zuhkai affaras no azzim nahk, un leek sawu galwu us weenas puffes fahrt, ne gribb ehst, un ne warr eer.

Kad juhs wiff to pee juhku juhku atrasseet tad ne dohdeet winnai weenu deenu nei ehst nei dsert. Det nemmeet tuhdał oħrã deenã weenu seezinu ausu - miltus un tif dauds uhdens, ka tee milti tif schkhihi, ka tellu putra tohp. Pehz tam berreet: diwi kaujas. Pehtera sahles (Leberkraut, Anemone Hepatica Linnæi) weenu mahla-gabbalu tif leelu, ka ohle (pauts) un weenu karrohtu ar Salpeeteri (Salpeter) un wiff to labbi ismaifeet, un leezeet to tai zuhkai preekschã. Kad winna druzjin ehdufi, tad nemmeet to atkal nohst. Pehz tsche-trahm Stundahm jelleet tabs sahles tai zuhkai atkal preekschã un rangeet ka winna wiff apehd. No schahm sahlehın ta zuhka atkal weffela taps. Det jums pehz wehl waijag eelsch ikkarras zuhka-barribas druzjin Salpeeteri un weenu fauju Pehtera sahles doht. Kad jums Salpeeteris ne irr, tad warreet juhs Salpeetera weeta sahls nemit. Kad tai zuhkai wehl warr palihdseht, tad winna no schihm sahlehın weffela taps. Det to es jums arridsan gribbu fazzihst, ka ta sehrge daudsfahrt weena flimmiba us mirschanas irr, un kad juhs tabs zuhkas ne tihri turreet, tad wiffas sahles ne mas ne palihdof.

No

No jehla wehdera.

(Von der Magenschwäche.)

Zehschu zuhka sawã lungi wiff to ta aprihj labbi sawahriht warr, tad temehr brishscham jehlu wehderu dabbu, un wiff to norihj tuhdał iswehmufi ardohd. Kad juhs to ne wehrã nemmeet tad winna ta bespehzigã tohp, un sprahyft.

Preeksch schahs flimmibas warreet diwi stohpus Poppu ar weenu stohpu uhdens, un leezeet to tai flimmel zuhkai tibe. Pehz winnai waijag sahles un ausu miltus dabbut.

Kad juhs tee zuhkas par leeku barrojeet tad tabs

Leefas sehrgu

(Milchsucht)

dabbu.

Sahs fihmes pee ka juhs scho flimmibu warreet arsiht, schihş irr. La zuhka reibst, un weenumehr us weenu puffe freen, tad juhs warreet sinnaht, ka winnai ta leesa aptuhktufi, jeb aishahsta irr. Kad juhs winnai ne palihdseet; tad winna ne ehdihs un tanni flimmiba sprahgs. Nemmeet par to:

B

Milhsela-

Mihfela - sahles (Salmiak, Sal ammoniacum.)

Zngweri (Zngber, Amomum Zingiber L.)

Gohbas faknes (Meisterwurzel, Imperatorium Ostrutium L.)

Mairahni (Majoran, Origarum Majorana L.)

Zhimiani (Zhimian, Thymus vulgaris L.)

Salwijes (Salbei, Salvia officinalis L.)

no ikkatras sahles weenu fajuu un no Pehterfilju fehflahm (Petersilgensaaamen, Apium petroselinum L.)

Kimmenes (Kümmel, Cuminum Cuminum L.)

pufs karrohtu.

Echo wiffu fagreeset, fagruhdeet, wahreet ar uhdeni, labbi ismaifeet, un dohdeet to remdenu tai flimmai zuhkai, Pehz lasseet.

Wehrmelas (Wermuth, Artemisia Absinthium L.) un nemmeet

Palleijas (Pollei, Mentha Puleijum L.) isspaideet no schahm sahlehni to fullu, un leezeet pee ikkatras bariibas ischetrus pilnus karrohtus flah, un to til ilgi kamehr ta zuhka weffela tohp, to juhs drihs warreec nomannih.

Mo

No zuhku punnehm.

(Von den Beulen und Geschwüren.)

Kad zuhkai punne irr, tad gaideet kamehr ta punne miffa tappusi, tad nemmeet kahdu affu nasi usgreeset garriniffi to punni un isspedeet labbi wiffas struttas. Pehz nemmeet taukus un darwu, pataiseet kahdu plahsteri, usleezeet to us tahs mainas tad ta wahts drihs apdshs. Dohdeet aridfan tai zuhkai baschuris drushin purwja wentahles (Wasserscheit, Hottonia palustris L.) ar winnas barribu.

Weena gruhra ligga un lippiga fehrga, ar fo tahs zuhkas pee karsta laika apfirgft irr ta flimmba, to tee Wahzeefchi

(Gersienkornranke)

un juhs Latweefchi

Meescha graudu

fauzeet.

Eas meescha grauds irr weena appata puhre, kas til leela, ka weens firnis un pee tahm zuhkahn augshleja stahw. Kad tad zuhkai ne drihs pallshs tad winna pehz, ohtra deena sprahgft. Zums to ta waijag istseedinahc: Gahseet to zuhku pee semmes, un atplehret winnai to purnu ar kahdu kohku, un tad isgreeset ar affu nasi to meescha graudu pawifam. To wainu ismasgaseet ar ettiki un kahls, jeb eeber-

eeberreet fagruhsstu Ingweri un kwehpes. Pehz divi stundahm dohdeet winnahm ausu miltus ar baltahm Nahrtrejm jeb Aktehm (taube weiße oder rothe Nesseln, *Lamum album*, *Lamum purpureum* L.) un dauds ruhguschu peenu.

Kad tahm zuhfahm schi flimmiba irr, tad winnas ar sohbeem graisa, un jeb kluffu gull jeb kluffu stahw.

Ea it gruhtaku zuhku-ligga irr, kad tahm zuhfahm augfchlejs pilns ar puhtehm irr, tad jums waijag wianas tuhdaal starp aufim un us astes ahde-reht (affini laist) tahs puhtes isgreesht un tahm zuhfahm ik divi stundas divi karrohtus Salpeeteri jeb trihs karrohtus Biffshales un dauds ruhguschu peenu doht.

No dellamus wainas.

(Lungensucht.)

Es jums gan papreeksch fazzijis, ne dohdeet tahm zuhfahm karstu barribu, un es scheid wehl jums par to tapehz pamahzu, ka schi flimmiba no karstahm barribahm nahf. Pee schahs sihmes juhs warreht scho flimmibu atsicht. Tahs zuhkas fleppo, elsch, un nogurft. Prett scho wainu nemmeht puss stohpu.

Linfehku (Leinsaamen, *Anum usitatum* L.)

Dadschu faknes (große Klettenwurzel, *Aretium Lappa* L.)

Ahlan-

Ahlantes faknes (Alantwurzel, *Inula Helenium* L.) no iltatras piiru karrohtu.

Stahbenes (Saurerampfer, *Rumex acetosa* L.)

Salku flahbenes (Sauerflee, Hasenkohl, *Oxalis Acetosella* L.)

Rupetes (Drumpetnes) (Betonien, *Betonica officinalis* L.)

Semmes appinus (Ehrenpreis, *Veronica officinalis* L.)

Kuhmetu wehdas (Wahrappes) (Hustatid, *Tussilago Farfara* L.)

no iltatras sables, weenu sauju, fagreesht un samalset to, un dohdeet itdeenah tahm newesselahm zuhfahm to ar wainu barribu.

Meega fehrga.

(Schlaffucht.)

Kad tahm zuhfahm Meega fehrga irr, tad ne dohdeet winnahm zauru deenu ko ehst, bet pehz dohdeet puss stohpu Wehrmeles-sullu ar wainu barribu.

No

No ehrzeim, fas daudsfahrt eeksch
zuhku aufim un augoneem
atrohnahs.

(Von den Maden die sich in den Ohr-
geschwüren finden.)

Rad tahs zuhkas dauds famu galwu kratta, tad
ffatteet woi winnahm ne tahs aufis aptuhsklofchas
irr. Rad juhs to atrohneet, tad usfpeddeet win-
nahm tohs augonus un juhs tahs ehrzes tuhbal
redsefeet. Eeksch to wainu eeberreet dshwu falki
un pipperi, tad wiffas ehrzes isleen un sprahgst.
Juhw warreet arridsan Wehrmelu-fullu un dshwu
falki bruhkeht.

No uttu Gehrgas.

(Von der Lausesucht.)

Prett scho fehrgu daschadas sahles irr:

1) Wahreet Tabaku ar Dhsola-misu, un mas-
gajeet ar to tahs zuhkas.

2) Sagruhdeet Riploku (Knoblauch, Allium
sativum) leijeet us to, Brandwihnu un smehrejeet
to weetu, fur tahs uttes eeperrinajuschahs, un pehz
dini stundahm nomasgajeet to sahli ar uhdeni.

3) Kemmeet Sohfu-Laufus un Rihplok-
Sullu, smehrejeet ar to to zuhku un eedohdeet win-
nai pahru karrohku linsehklas.

4) Wah-

4) Wahreet Wainvarinnus (Vorst wider Ros-
marin, Ledum palustre) ar uhdeni un masga-
jeet tahs zuhkas.

5) Wahreet Sienus un Eekschu-misu (Erlen,
Betula Alnus) un masgajeet ar to tahs flim-
mahs zuhkas.

Es gan sinnu ka daschi ar Dshwu-Sudrabu
un Zuhku-Laufu smehre, bet tas nelabbi irr un
ware juns, jeb jitteem zilwekeem jeb arridsan tahm
zuhkahn ffahdeht. Tahs sahles fo es juns mah-
jiss it labbatas irr.

No zuhku sanemschanas.

(Vom Verfangen.)

Zas no ta nahk, kad tahs zuhkas par leeku ehst
un dferd dabbu. Winnu aufis bes fittuma ittin
ka nosalluschas irr, un winnas ne gribb ehst. Ee-
greeseet winnahm aufis, ka affins nahk, un doh-
deet winnahm Wehrmelu-Lappas ar Aufu-Mil-
teem.

Sahles ar fo juhs warreet tahs zuhkas
no flimmibahm glahbahk.

(Vorbauungsmittel.)

Nemmeet us tschetrachm zuhkahm meenu karrohku
zohs behreves (Lorbeeren, Laurus nobilis L.) un
weenn

weenu karrohtu Sehys, (Schwefel) fagrühdeet un dohdeet to tahm zuhkahm ar barribu. Kad juns zuhkas us barroschanu irr, tad dohdeet winnahm if neddel' divi karrohtus lohfb. hru, jeb Saknes no Wiltku-fokbineem (weisse Enzianwurzel, *Gentiana alba L.* *Laserpitium latifolium L.*) jeb Zebra-tahkli. (Je länger je lieber *Lonicera Caprifolium L.*)

No putraimeem zuhku gallá.

(Von den Sinnen.)

Zee putraimi irr appali graudini, fá lehjes, fas wiffi eeksch gallas fehd. Zee putraimi nahf, kad juhs zuhku zuhkas ne rihri turreet, un juhs ne warreet labbatu gallu dabbuht, fá pilnu ar patraimeem. Us mehli juhs warreet tuhliht redseht, woi zuhkai putraimi irr, woi ne. Melni tulsni us mehles rahdabs Zahs zuhkas preekschâ refnas un paffal leefas tohp. Kad juhs winnahm starp aufim kah-dus farrus tsplehfeet, tad tee farri it lihpami irr.

Preet scho flummibu arridsan daschadas sahles irr.

1) Zahs wiffilabbakais sahles preeksch putraimeem irr kaunuma-sahle. No schahs sahles dohdeet ifkatrai zuhkai weena mehnesi ifkatru neddelu weenu labbu nascha-gallu, jeb ar uhdeni jeb ar barribu. Kad zahs zuhkas pilnas ar putraimeem irr, tad schahs kaunuma-sahles ne ween winnahm pahlidf

libdf, bet arridsan to zuhku gallu un spekki preeksch zilweleem it wesselu darra. Zahs zuhkas, kam juhs kaunuma-sahles dohfeet dauds tuklakas taps ne fá zahs kas no kaunuma-sahlehm ne kad dabbujaschas. Tophy juhs it labbi barritut, kad juhs tahm zuh-kahm eekam juhs winnas us barroschanu leejeet kaunuma-sahles dohtrut.

2) Labbu pilku Wiffahles.

3) Remmeet

Wissulu-saknes,

lohi behres,

Parules-ohgas,

no ifkatru rihje karrohtes,

Kiloku, divi karrohtes,

Wehrmedes,

Kahtes (Kaute, *Ruta graveolens L.*)

Wischu-krehstus (Wehdera-sahles) (Wheim-farn, Wurmfraut, *Tanacetum vulgare L.*)

Krusku-mehteres (Krausemünze, *Mentha crispa.*)

Wentashu-lappas,

no ifkatrahm sahlehm desmit karrohtes,

Salpeteri un

kaunuma-sahles,

no ifkatru nascha gallu.

Sagreesfeet un samaisfeet wiffu to, warreet pehy wiffu to ar uhdeni weena leela apfeqta pohda, un preekschdohdeet to desmit zuhkahm ar klijahm.

4) Remmeet lohfbehres,

Parules-ohgas,

Wieschu pehpelu-ohgas,

no iffatra weenu Sauju,

Sehru,

Jagveri,

Baltas sinnapes,

Pipperes,

no iffatra nafchu-gallu.

Sagruhdeet un famaiseet wiffu to, eeberreet to eefsch fahdu audefla-mazzinu, wahreet apfegta pohda, un dohdeet to iddeenas ar dsehreenu.

5) Dohdeet winnahm brihscham firnus jeb Rannepu-sehflu.

6) Nemmeet weenu Sauju

Allunu,

Sehru,

lohf behres,

Sagruhdeet to eeberreet to fahda makkà un leezet to eefsch winnu dsehreenu.

No massalehm un bakkehm.

(Von den Masern und Pocken.)

Sahm zuhfahm arridsan, fà teem zilwekeem, bluf-fenes (massales) un bakkes irr.

Dee massalehm winnas ne gribb ehst un winnu azzis farkanas irr.

Ne dohdeet winnahm zauru deenu un nakti ne fo ehst, un tad pehrzeet par sefferu no Apreekes, Wahzsemnes-breeschu-ragga-fahli (Hirschhornsalz)

un par divi sefferu Mihsela-fahli (Salmiak) eedohdeet to ar remdenu uhdeni.

Eiweneem ween bakkes irr. Dreet scho flimmbu dohdeet winneem fahdu peenu dserf.

No tubluma zuhtas ribkle.

(Von der Druane.)

Schl anflueta flimmbu it grubta un nahwiga irr. Dastibi dohma, schi wahiba tapehy nahloht, tad taha zuhtas, Seedu-mehnesi daudi farkanus fahporus un ehsata-bambalus (Juniuskäfer, Scarabeus solstitialis) eht. Zuti gudrafi zilwefi dohma, tad winnas ne gan dserf dabbu, un leelà farkstuma zuhtas affinigas irr, un tad winnahm ribkle appampj.

Zahs newesselas zuhtas tuhda fluffu stahw, un no ohtrahm schfirahs, fratta ar galwu, un bamba ar preeschlahjahm. Za mehle tuhft, silla jeb bruhna un meina tohp. Zahs azzis farkanas un stihwas stahw. Un tahs flimmahs eefsch pahru stundahm sprahgst.

Laideet tuhda, tad juhs to redseet, tai flimmal zuhtal appakch mehles affini, dohdeet winnai ruhjuschu-peenu un nemmeet weenu faju:

Mores, (Isp, Hyssopus officinalis.)

Salwejes un

Salpeteri.

wahreet to ar uhdeni un eeleizeet to remdenu.

Kad juhs pee laifa manniſheet, kà weenai juhkai ſlims fakls irr, tad nemmeet weenu ſauju

Kannopu ſehflu,
gohſajeet to dſellu panna kà druſzin bruhus paleef, ſagruhdeet to ar karrohti Brandwinu, eebahſheet no ta druſzin juhkas auſi, un to kas atleef eedohdeet tai ſlimmai juhkai, un laideet winnai affini.

Bet rettam tahdai juhkai warr palidſeht, par pahrahm ſtundahm ahtri ſpragſt.

Jums waijag tahs noſprahgufſchas juhkas dſilli Semimé eerakt; kà tee ſunni to galku ne wafa un no ta gruhta ſlimniba ne ſtarp tahm weſſelahm juhkahm wairojahs. Kad tee ſunni no tahs galkas ehb, tad winnu kohdums no ta nahwigs tohp.

Juhs redſheet nu, kà juhs tahdas ſlimmas juhkas reſti warreet glahbt, tapeh; waijag jums par to gahdaht, kà winnas ſcho apniſnotu un nahwigu ligu ne dabbu, un kà jums to ja darr to es jums mah; jifchu.

1) Gahdajeet pah; to, kà juhs ſawas juhkas ta turreet un barrojeet, kà es jums papreeſſch ſazjijis eſnu.

2) Ne dohdeet winnahm par leeku barribu, maſ un ſaltu dſehreni.

4) Daugeet, kà tahs juhku-kuhtis Seemà ſiltas zeetas un tihras irr.

4) Laideet winnas seemà daudſfahr; no kuhtim ahra.

5) Kad jums wehſchu iſchaumalas irr, tad dohdeet tahm juhkahm tahs.

6) Ne

6) Ne iſleijeet tà aplam ahra to ſeepes uhbeni, fur drehbes jeb rohtas maſgatas, bet leijeet to labbal juhku ſilli.

7) Dohdeet pawaffaras laikà, kad juhs juhku juhkas laukà dſenneet iſſatvai weenu naſcha-galku Walta-Tabbaka-ſahles (weiſſe Nieſenurzel, Helleborus albus, Veratrum album. L.) ar ruhgu ſhu peenu.

8) Kad weenai juhkai ſchl ſehrga irr, tad dohdeet tahm jittahm ruhguſchu peenu.

9) Dohdeet, jil warreet tahm juhkahm ruhguſchu peenu, un tad jums peens nawa tad nemmeet tauge un taiſſet winnahm no tahs ſlahbu dſehreni.

10) Ta wiſſlabbaka ſahle, kas teefchant par gruhtu wahſibu paſarga, un to es jums pah; wif; tahm ſahlehm ne gan uſteift warru, irr:

Nemmeet no pawaffaras lihd; ruddeni us iſſaeri leelu un maſu juhku, iſneddet weentreis weenu ſauju pelnu iſmaifeet to ar labbu barribu, un dohdeet to tahm juhkahm.

Echo ſinnamu ſahli prett tuhkumu juhkas riſkle weens gohdigs Kungs Wahdſemimé daudſinajis, un to labbumu no ſchahs ſahles par ſeptindeſmit gadbeem peedſihwojis.

Daudſ

Dauds no jums eeradduschi kad weena juhka ne-
wessela irr, tad winnu tuhda nokauj. Juhš ta
dohmajeet: Kad es winnu nokauju tad wiſſi warr'
tu galku ehst, bet kad winna spragst, tad ne weens
to galku ehdihs. Bet to es ne waru par labbu
teist, jo kad ta juhka flimma irr, tad arriſan ta galka
ne warr tihra un wessela buht, un kad laudis no ta
ehd, tad wiſſi warr grubta un garrta ligga frist. Zif
dauds reis effam ſadſihwojuſchi, ka zilweſi, ka
galku no newessela lohpem ehdijuſcht jeb zeeti ap-
firguſchi, jeb grubti un behdigi nomirruſchi irr.
Tad jums turpmak waijag weenu newessela lohpu
apdohmigi nokaut, jo tas trahpahs, ka tas nokauts
lohps tahdu ſkaldigu twaiku un ſmarſchu iſtaid, ka
juhš warreet ahtri flimmi tapc. Kad juhku galku
pilna ar putraineem irr, tad juhš gann to galku
warreet ehst, bet to atni jums waijag noſweeſt.

Un nu, miſli laſſitaji, ſinneet juhš ka jums wai-
jag juhſu juhkaſ barroht, par winnaſm gahdaht,
winnaſ preekſch wahjibahm glahbt, un eekſch
fehrgahm palihdſeht. Bet tas ne gan irr to wiſſ
ſinnaht, jums waijag arriſan to darriht. Kamehr
juhš to ne ſinnajeet eekam juhš to laſſijuhſchi effeet,
juhš ne tif dauds wainigi biht, kaurſchu juhš zitt-
kahr preekſch juhſu juhkaſm ne ta gahdajuſchi,
ka friftigam zilwekam peenahkaſ. Bet nu jums
wiſſoem waijag to darriht, ko es jums mahjijis
efnu

efnu, un ne pee nequdreem zilwekem padohnu
melleht, ka juhſu naudu nemm, un jums ne
labbus padohmus dohd. Tizzeet, ka Deews ar-
riſan lohpus tehwiſchli miſto, kad nu zaur juh-
ſu wainu weena juhka ſpragst, ko juhš ſpehjat
glahbt, tad juhš par to ſohdihs.